

B  
37

Riġas piisetas reālskola.

64- 33.689

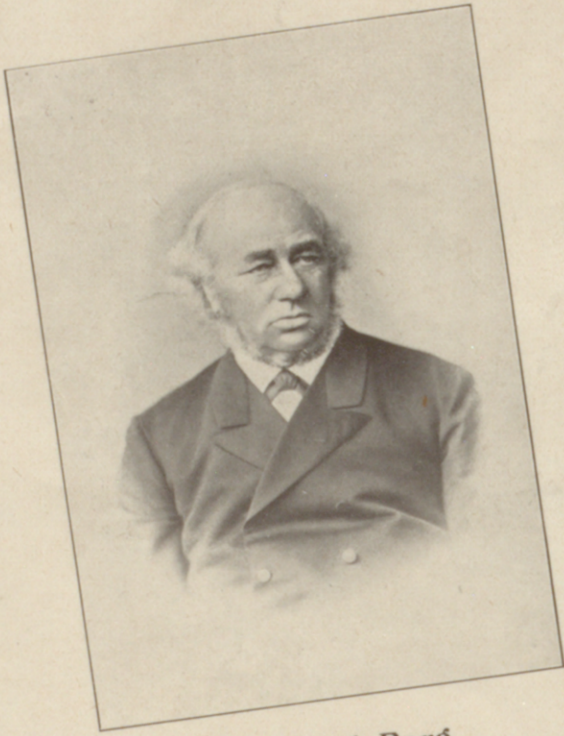
570 898

S-3267

B



L  
W  
B



**Ferdinand Berg**

dzimis 22. aprīlī 1825. g. miris 12. februārī 1887. g.  
geb. 22. April 1825. gest. 12. Februar 1887.

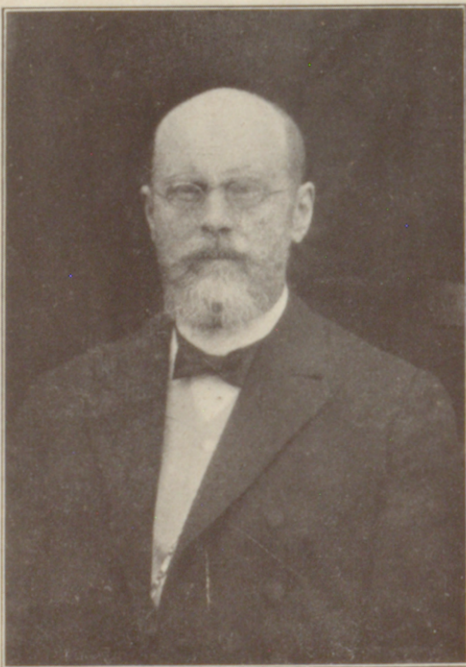
Skolas organizētājs un direktors 1873—1887  
Organisator u. Direktor der Schule 1873—1887



**Heinrich Hellmann**

dzimis 17. maijā 1849. g. miris 6. novembrī 1910. g.  
geb. 17. Mai 1849. gest. 6. November 1910.

Strādājis skolā no 1878, direktors no 1887  
An der Schule seit 1878, Direktor seit 1887



**Paul Westberg**

dzimis 23. aprīlī 1862. g.  
geb. 23. April 1862.

Strādājis skolā no 1890, direktors 1911—1915  
An der Schule seit 1890, Direktor 1911—1915



**Konstantin Mettig**

dzimis 20. jūlijā 1851. g. miris 30. martā 1914. g.  
geb. 20. Juli 1851. gest. 30. März 1914.

Strādājis skolā no 1880, inspektors no 1891  
An der Schule seit 1880, Inspektor seit 1891



## Rīgas pilsētas reālskola.

(1873—1918).

1873. gadā 27. augustā pilsētas skolu koleģija, prezidējošā birģermeistara Eduarda Holandera vadībā, ar rātes, lielās un mazās ģildes un biržas komitejas atvēlētiem līdzekļiem atvēra Rīgā 4-klasu reāl-pilsoņu skolu, sākumā ar 2 apakšējām klasēm, pie 53 skolēniem irētās telpās Bornhaupta namā Vaļņu ielā 2 pie Pulvertorņa. Saskaņā ar noteikumiem, skolā uzņēma elementārskolu beigušos audzēkņus, bet tās absolventi ieguva apriņķa skolu beigušo tiesības.

Skolas vadišanu resp. organizēšanu uzdeva Valmieras apriņķa skolas toreizējam inspektoram cand. zool. Ferdinandam Bergam, iecelot to par jaundibinātās skolas inspektoru. Bez viņa pirmā semestrī pie 57 skolēniem darbojās vēl 8 skolotāji.

Kad 1874. g. 1. janvārī ieveda vispārējās kaņaklausības likumu, skolu koleģija stājās pie reāl-pilsoņu skolas pārorganizēšanas par 6-klasu reālskolu ar komercnodaļu pie 2 augstākām klasēm, kāda tipa skolas absolventi baudīja lielas priekšrocības pie kaņa dienesta izpildīšanas. Pret skolas mācības plānu, kā arī pašas skolas ēkas būvi galīgi labvēlīgu stāvokli ieņēma Augstā Rīgas rāte un 1876. g. pavēlēja nosūtīt augstākai skolu priekšniecībai attiecīgus statusus un iesākt skolas ēkas būvi.

Tērbatas mācības apgabala kurators piekrita skolas reorganizācijai, nenogaidījis augstākās varas apstiprināšanu un, tādā kārtā, atvēra 1878. g. augustā priekš 12 reāl-pilsoņu skolas absolventiem, kas bija izteikuši vēlēšanos turpināt izglītību pie paplašināta kursa, augstāko 5. klasi, sauktu oberprima.

Nākošā, 1879. g. janvārī skola jau ar 200 audzēkņiem un 15 skolotājiem pārvietojās uz savu pēc pils. arhitekta Felsko projekta un zem viņa vadības šim nolūkam jaunbūvēto ēku Nikolaja ielā, starp pilsētas kanalu un Strēlnieku dārzu, ar sevišķu ielu no pēdējā nodalītu. Jauncelto skolas ēku iesvētīja 21. janvārī 1879. g. Jaunā ēkā bij paredzētas 6 reālskolas klases. Skolēnu skaits pirmā gadā pieauga uz 300 un skolotāju uz 18.

1880. g. 30. jūnijā beidzot tika apstiprināta „de jure” reāl-pilsoņu skolas reorganizācija par pilsētas reālskolu, jo „de facto” ar 6. klases (reāl- un tirdzniecības prima) atvēršanu 1880. g. janvārī, ta jau bija notikusi. Pēc reorganizācijas apstiprināšanas līdzšinējais inspektors Bergs oficiāli kļuva par reālskolas direktoru, bet par ta palīgu-inspektoru tika iecelts līdzšinējais tizības mācības virsskolotāja vietas izpildītājs Dr. med. Pelchau's.

Skolēnu skaitam pastāvīgi vairojoties, radās vajadzība atvērt paralelklases, kadēļ 1886. g. vasarā inspektora dzīvokļa telpas ēkas apakšējā stāvā, pa labi, pārbūvēja par klasēm, caur ko klasu skaits tika pavairots uz 14, ieskaitot komercnodaļu, ar ap 500 skolēniem un 29 skolotājiem.

Pilsētas reālskola bija gan tikai 6-klasīga, tomēr mācību ziņā tā, kopā ar 4-klasīgo elementārskolu, veica to pašu, ko valsts reālskola ar savu 7. jeb papildu klasi un viņas absolventus uzņēma bez eksāmena politechnikumā, bet sākot ar 1886. g. jūliju arī Sv. Pēterburgas mežu institūtā, tomēr citās valsts speciālās augstskolās tos neuzņēma. Kad 1888./89. mācības gadā Pilsētas reālskolā, sākot ar 2 zemākām klasēm, vajadzēja ievest jauno valsts reālskolu mācību plānu, reālskola ar to pārvērtās par 7-klasīgu, pie kam ar noteikumu, ka zemākā klasē „septima“, uzņēma jau ar pamatskolas trešās klases zināšanām. Sestā un septītā klase (agrāk „secunda“ un „prima“) tagad ieguva lielākas tiesības. Kad jaunais mācību plāns 1892. g. sasniedza 6. klasi, līdzšinējo augstāko tirdzniecības klasi vajadzēja slēgt, jo pēc šī plāna tirdzniecības nozarojums sākās jau ar 5. klasi un aptvēra tikai 2 klases.

Pēc Ferdinanda Berga nāves 1887. g. 12. febr., par direktoru nāca matemātikas virsskolotājs cand. astr. Heinrichs Hellmans un 1891. g. vasarā mirušā Gustava Pelchau'a vietā par inspektoru — vēstures zinību virsskolotājs Konstantins Mettīgs.

Pateicoties direktora Hellmaņa smalkjūtīgam pedagoģiskam taktam skolas iekšējā dzīvē un skolas intrešu apdomīgi veiklai un noteiktai aizstāvēšanai uz āru, skola tika izvadīta caur grūto rusifikācijas laikmetu gandrīz bez manām brūcēm skolas vienotam garam un bez sevišķiem traucējumiem audzināšanas darbā. Mācību pasniegšanu krievu valodā sāka ar 1889./90. māc. gadu (1891. g. augustā ieveda skolēnu formas tērpu). No rusifikācijas radītās grūtības izsauca audzēkņu skaita nokrišanu no 661 — 1891. g. uz 581 — 1895. g. Klasu skaits krit no 17 uz 16. Pēc tam stāvoklis atkal uzlabojas un, kad skolas 25. pastāvēšanas gadā (1898. g.) skolnieku skaits sasniedza 723, skolai piebūvēja divus fliģeļus: paplašināja zāli uz abām pusēm par vienu logu (piebūve pabeigta 1900. g.). Ap šo laiku skolēnu skaits pārsniedz 800, klasu bija 19, kāds klasu skaits pastāvēja līdz kara sākumam, lai gan skolēnu skaits sākot ar 1903. g. lēnām samazinājās un evakuācijas 1915. g. bija 650. Ar pielaižamo pasniedzamo stundu skaita samazināšanu, skolotāju skaits 1913. g. sasniedza 48, lai gan līdz tam tas nepārsniedza 44.

Direktors Hellmans, pēc ilgākas slimības, mira 1910. g. 6. nov. un pēc viņa nāves par direktoru ievēlēja cand. botan. Pauli Vestbergu, dabas zinību virsskolotāju. Inspektors Mettīgs mira piepeši 1914. g. 30. martā.

Kad 1914. g. izcēlās karš, direktors Vestbergs jau no maija atradās slimības dēļ atvaļinājumā Vācijā un arī pēc atgriešanās 1915. g., nevarēdams izpildīt savu amatu, atkāpās. Kara sākumā skolas vadība atradās inspektora vietnieka, matemātikas virsskolotāja Bazila Kupfera rokās. Pēc tam vadību pārņēma par inspektoru ieceltais līdzšinējais Pilsētas ģimnazijas inspektors, krievu valodas virsskolotājs Aleksejs Protopopovs, kuŗa laikā 1915. g. skolu evakuēja uz Tērbatu, saprotams stipri samazinātā sastāvā. Pēc Vestberga pensionēšanas Protopopovam uzdeva izpildīt direktora un Kupferam inspektora vietu.

1918. g. Lieldienās vācu okupācijas iestādes Tērbatā slēdza Rīgas pilsētas reālskolu un Rīgā atvēra virsreālskolu. Pēdējos 6. klases abiturientus atlaida 9./22. martā un 7. klases abiturientus atlaida jau 8./21. febr., kad notika arī beidzamā — viena skolnieka uzņemšana.

Rīgas pilsētas reālskola, nodibināta kā reāl-pilsoņu skola pastāvējusi tikai 45 gadus. Kā 4-klasīga reāl-pilsoņu skola tā izlaidusi maz absolventu: pirmos 4 Jāņos 1877., 2 Ziemas

svētkos un 1 Jānos 1878. g. (kopā 7), jo tālākie absolventi turpināja mācīties papildinātā reālskolā.

Skolā uzņemti (noapaļojot) 6000 skolnieku; pirmie 51 — 1873. g. 23. aug. un beidzamais 8./21. martā 1918. g. Tērbatā. Pilsētas reālskolas gatavības apliecības saņēmuši (noapaļojot): 6 klasu — 1000 un 7 klasu — 750. No pirmiem 2250 uzņemtiem skolniekiem skolu beiguši tikai  $\frac{1}{10}$ ; no tālākiem 2250 — apm.  $\frac{1}{2}$ ; pēdējie 1500, kaŗa apstākļu dēļ, nevar tikt ņemti vērā.

Bijušo Pilsētas reālskolas audzēkņu attiecības pret savu skolu ir raksturīgas ar sevišķām zīpatijas jūtām un cienību, kas modušās no apziņas, ka skolnieks viņa vecumā skolā nav bijis ierobežots savās dabiskās tiesībās, nav bijis padots audzinātāju patvarībām, bet nav arī caursprucis bez sukas, ja nebija izpildījis savu skolēna pienākumu. Skolotāju saime, kas caur vecā Berga un direktora Hellmaņa autoritatīvo priekšzīmi bija sevišķi cieši apvienota, bija ieskatos, ka skolnieki ir viņiem pilnīgi uzticēti, lai veicinātu to vispusīgu attīstību.





# Die Rigasche Stadt-Realschule.

1873—1918.

Am 27. Aug. 1873 wurde in Riga vom Stadt-Schulkollegium unter dem Präsidium des Wortführenden Bürgermeisters Eduard Hollander, aus Mitteln der drei städtischen Stände: Rat, Grosse und Kleine Gilde, und unter einer Beisteuer seitens des Börsenkomitees, eine 4-klassige Real-Bürgerschule eröffnet, und zwar im Bestande der 2 unteren Klassen mit zusammen 53 Schülern und in Mieträumen, im Bornhauptschen Hause an der Wallstr. Nr. 2, gegenüber dem Pulverturm. Laut Statut waren zur Aufnahme in die unterste Klasse die Kenntnisse eines aus der öffentlichen Elementarschule entlassenen Schülers erforderlich; den Absolventen der Schule standen die Rechte von Absolventen der Kreisschule zu.

Zum Leiter oder Inspektor der Schule, mithin ihrem Organisator, war der Inspektor der Wolmarschen Kreisschule cand. zool. Ferdinand Berg gewählt worden. Ausser ihm waren im ersten Semester noch 8 Lehrer an der Schule tätig bei 57 Schülern.

Als am 1. Januar 1874 das Gesetz über die allgemeine Wehrpflicht erschien, schritt das Schulkollegium zu Vorarbeiten betreffend Umwandlung der Schule in eine 6-klassige Realschule, mit einer Handelsabteilung an den beiden obersten Klassen, deren Absolventen bei Ableistung der Militärpflicht grosse Vorteile zukamen. Zu den daraufhin ausgearbeiteten Projekten sowohl der Lehrpläne als auch eines Bauplanes für die zu erweiternde Schule nahm ein Wohl-Edler Rat 1876 endgültig Stellung, indem er verfügte, ein entsprechendes Statut zur Unterlegung an die Schulobrigkeit zu entwerfen und den Bau des Schulgebäudes in Angriff zu nehmen.

Der Kurator des Dorpater Lehrbezirks gestattete die Einleitung der Reorganisation noch vor ihrer höheren Bestätigung, und so wurde im August 1878 die neue 5. Klasse, Oberprima genannt, für etwa 12 Absolventen der Real-Bürgerschule eröffnet, die die Absicht geäussert hatten, in der gehobenen Schule zu verbleiben.

Im Januar des nächsten Jahres 1879 siedelte die Schule im Bestande von 15 Lehrern und über 200 Schülern in ihr eigenes Heim über, in den vom Stadtarchitekten Felsko ausgeführten Bau, belegen an der Nikolaistrasse zwischen dem Kanal und dem Grundstück des Schützenvereins, von letzterem jedoch noch durch eine Strasse getrennt. Die Einweihung des Schulhauses fand am 21. Januar statt. Hier etablierten sich gleich die Klassen schon mit den Bezeichnungen für eine 6-klassige Realschule. Die Zahl der Schüler stieg im ersten Jahr auf 300, die Zahl der Lehrer auf 18.

Am 30. Juni 1880 erfolgte endlich die Bestätigung der Schulreorganisation, und die Real-Bürgerschule wurde de jure zur Stadt-Realschule, nachdem bereits im Januar des Jahres die 6. Klasse, Real- und Handelsprima, eröffnet worden war und die Reorganisation damit de facto schon ihr Ende erreicht hatte. Aber jetzt erst wurde Inspektor Berg offiziell Direktor

der Stadt-Realschule und sein Gehilfe, der stellvertretende Oberlehrer der Religion Dr. med. Gustav Poelchau, ihr Inspektor.

Um der steigenden Zahl der Parallelklassen Platz zu machen, musste im Sommer 1886 die Inspektorwohnung im Erdgeschoss eingehen und im August des Jahres zählte die Schule 14 Klassen nebst den Handelsabteilungen mit insgesamt etwa 500 Schülern, die von 29 Lehrern unterrichtet wurden.

Die Stadt-Realschule war wohl nur 6-klassig, jedoch mit Anschluss an die 4-jährige Elementarschule, so dass sie im allgemeinen dasselbe leistete wie die staatliche Realschule mit ihrer 7. oder Ergänzungs Klasse, und ihre Absolventen wurden demnach auch ohne Examen in das Polytechnikum, seit dem Juli 1886 auch in das St. Petersburger Forstinstitut aufgenommen, nicht aber in die anderen höheren Fachschulen des Reichs. Als nun der neue Lehrplan der staatlichen Realschulen im Schuljahre 1888/89 auch in der Stadt-Realschule eingeführt werden musste, beginnend mit den beiden untersten Klassen, wurde sie dadurch 7-klassig, indem jetzt die unterste Klasse neu entstand, die Septima, mit Aufnahmebedingungen, die einen bloss 3-jährigen Elementarunterricht voraussetzten. Sekunda, nun die 6., und Prima, nun die 7. oder Ergänzungs Klasse, erwarben auf diese Weise Anspruch auf höhere Berechtigungen, die ihnen 1890 auch zuerkannt wurden. Als der neue Lehrplan 1892 die 6. Klasse erreichte, musste die Handelsprima eingehen, da nach diesem Lehrplan die Abzweigung der Handels-Abteilung schon mit der 5. Klasse einsetzte und auch nur 2 Klassen umfasste.

Direktor der Schule wurde nach dem am 12. Februar 1887 erfolgten Tode von Ferdinand Berg der Oberlehrer der Mathematik cand. astr. Heinrich Hellmann, Inspektor an Stelle des im Sommer 1891 vom Amte zurückgetretenen Gustav Poelchau der Oberlehrer der historischen Wissenschaften Konstantin Mettig.

Dank der besonnen-charaktervollen Vertretung der Schulinteressen nach aussen hin und einem feinen pädagogischen Takt im inneren Schulleben vermochte es Direktor Hellmann, die Stadt-Realschule durch die schwere Zeit der Russifizierung hindurchzuführen, ohne dass der einheitliche Geist der Schule und die von ihr zu leistende Erziehungsarbeit wesentlich geschädigt wurden. Die Einführung der russischen Unterrichtssprache begann mit dem Schuljahre 1889/90. (Im August 1891 wurde die Schüleruniform eingeführt). Die durch die Russifizierung herbeigeführte Erschwerung der Schularbeit für die Jugend fand ihren Ausdruck im zeitweiligen Sinken der Frequenz. Die Zahl der Schüler, die 1891 661 betrug, fiel bis 1895 auf 581, die Zahl der Klassen von 17 auf 16. Als hernach die Frequenz sich wieder hob und zum 25-jährigen Bestehen der Schule im Jahre 1898 die Zahl 723 erreichte, kam es zum Anbau zweier Flügel ans Schulgebäude, verbunden mit einer Erweiterung der Aula um je 1 Fenster beiderseits (beendet 1900). Die Zahl der Schüler war um diese Zeit über 800 gestiegen, die Zahl der Klassen schliesslich auf 19, welche Klassenzahl sich dauernd bis zum Ausbruch des Krieges erhielt, obgleich die Schülerzahl von 1903 an allmählich abnahm, um im April des Evakuationsjahres 1915 etwa 650 zu betragen. Mit der Verminderung der für die Lehrer zulässigen Stundenzahl stieg ihre Anzahl im Jahre 1913 auf 48, während sie vorher über 44 nicht hinausging.

Direktor Hellmann starb nach längerem Leiden am 6. November 1910 und zu seinem Nachfolger wurde Paul Westberg gewählt, cand. botan., Oberlehrer der Naturwissenschaften. Inspektor Mettig starb eines plötzlichen Todes am 30. März 1914.

Als der Krieg 1914 ausbrach, befand sich der bereits im Mai wegen Krankheit beurlaubte Direktor in Deutschland, konnte aber auch nach der Rückkehr sein Amt nicht wieder versehen und nahm im Herbst 1915 seinen Abschied. Die Leitung der Schule lag zu Kriegs-

beginn in den Händen des stellvertretenden Inspektors, des Oberlehrers der Mathematik Basil Kupffer. Hernach übernahm sie der zum Inspektor bestellte bisherige Inspektor des Stadt-Gymnasiums Oberlehrer der russischen Sprache Alexej Protopopow, unter dem die Schule im Juli 1915 nach Dorpat evakuiert wurde, natürlich in stark vermindertem Bestande. Nach Westbergs Pensionierung wurde Protopopow mit der Ausübung der Direktoratspflichten und Kupffer mit denjenigen eines Inspektors betraut.

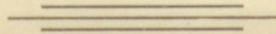
Ostern 1918 wurde die Rigasche Stadt-Realschule in Dorpat von der deutschen Okkupationsbehörde aufgelöst, die in Riga eine Oberrealschule errichtet hatte. Die letzten Abiturienten der 6. Klasse wurden am 9/22. März entlassen, nachdem bereits am 8/21. Februar die Entlassung der Abiturienten der 7. Klasse stattgefunden hatte, zugleich aber auch die letzte Aufnahme eines Neuschülers.

Die Rigasche Stadt-Realschule, ins Leben gerufen als Real-Bürgerschule, hat nur 45 Jahre bestanden. Als 4-klassige Real-Bürgerschule hat sie wenige Absolventen entlassen; die ersten 4 zu Johanni 1877, 2 zu Weihnachten des Jahres und 1 zu Johanni 1878 (in Summa 7), denn ihre ferneren Absolventen setzten den Unterricht in der gehobenen Realschule fort.

In die Schule sind rund 6000 Schüler aufgenommen worden, die ersten 51 am 23. Aug. 1873, der letzte am 8/21. Februar 1918 in Dorpat. Das Reifezeugnis der Stadt-Realschule nach Absolvierung von 6 Klassen haben rund 1000 Schüler erhalten und nach Absolvierung von 7 Klassen rund 750; von den 2250 zuerst inskribierten Schülern hat nur etwa der zehnte Teil die Schule absolviert, von den 2250 weiteren — etwa die Hälfte, während die restlichen 1500 wegen der Kriegsläufe hier nicht zu berücksichtigen sind.

Das Verhältnis der ehemaligen Schülerschaft der Stadt-Realschule zu ihrer Schule ist im wesentlichen gekennzeichnet durch ein besonderes Gefühl der Zuneigung und Achtung, erwachsen aus dem Empfinden, in den Naturrechten ihres Alters von der Schule nicht geschmälert worden zu sein, weder ist sie einem willkürlichen obrigkeitlichen Wesen ausgesetzt gewesen noch auch ungebürstet geblieben beim Nachlassen in den selbstverständlichen Schülerpflichten.

Die Lehrerschaft, besonders fest zusammengehalten durch das autoritative Vorbild des alten Berg und Direktor Hellmanns, sah die ihr zur Schulung überwiesene Jugend als ihr zur Förderung in jeder Hinsicht anvertraut an.





[50,05]



---

Iespicsts Hermann Usslebera spiestuvē, Rīgā, Altonavas ielā 19.

---

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA



0311085220

